

УДК 373.3.016:612.821]:82-93

Оксана Фенцик, кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти
та освітнього менеджменту,

Олеся Тиводар, здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності АЗ Початкова освіта
Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОГО СЛОВА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ)

Анотація. У тезах розкрито науково-теоретичні та методичні засади розвитку емоційного інтелекту учнів початкової школи через роботу з художнім текстом. Проаналізовано роль сучасної дитячої літератури початку ХХІ століття як засобу формування емпатії, саморегуляції та здатності до вербалізації емоційних станів персонажів. Виокремлено та деталізовано ефективні методичні прийоми (колесо емоцій, словник почуттів, рольові ігри), що сприяють гармонізації внутрішнього світу дитини в умовах сучасних соціокультурних викликів.

Ключові слова: емоційний інтелект, молодші школярі, художнє слово, сучасна дитяча література, емпатія, емоційна грамотність.

Abstract. The theses reveal the scientific-theoretical and methodical foundations of the emotional intelligence development of primary school students through work with artistic text. The role of contemporary children's literature of the early 21st century is analyzed as a tool for forming empathy, self-regulation, and the ability to verbalize characters' emotional states. Effective methodological techniques (emotion wheel, vocabulary of feelings, role-playing games) are identified and detailed, contributing to the harmonization of the child's inner world in the context of modern socio-cultural challenges.

Keywords: emotional intelligence, primary school students, artistic word, contemporary children's literature, empathy, emotional literacy.

В умовах динамічних змін та реформування Нової української школи емоційний інтелект розглядається як фундаментальна складова ключових компетентностей особистості, що безпосередньо впливає на успішність соціалізації, здатність до саморегуляції та ефективної комунікації [3]. Державний

стандарт початкової освіти регламентує збагачення емоційно-чуттєвого досвіду школярів, що найповніше реалізується у мовно-літературній освітній галузі [5]. Молодший шкільний вік є сенситивним («золотим») періодом для цілеспрямованого розвитку емоційної сфери, оскільки саме в цей час дитячий мозок є найбільш пластичним до засвоєння емоційних реакцій, а безпосередність сприйняття дозволяє глибше закладати основи моральних уявлень. Художня література виступає унікальною «соціальною лабораторією», де дитина через ідентифікацію з персонажами отримує можливість безпечного емоційного занурення у складні життєві ситуації [6].

Сучасна дитяча література початку XXI століття пропонує багатий арсенал для розвитку емотивної компетенції учнів. Твори таких авторів, як Г. Вдовиченко, Г. Вебб, М. Павленко, Г. Малик, орієнтовані на актуальні запити дитини цифрової епохи, допомагаючи їй розширювати власний «емоційний словник» та ідентифікувати складні почуття через образи тварин чи однолітків. Вживання емоційно забарвленої лексики та найпростіших тропів (епітетів, метафор) дозволяє школярам точніше вербалізувати власні переживання. Особливого значення мистецтво художнього слова набуває в умовах воєнного стану, коли дитяча книга стає інструментом психологічної підтримки, допомагає долати тривогу та формує стійкість через співпереживання героям, чиї долі перегукуються з реальним досвідом учнів [4].

Ефективність розвитку емоційного інтелекту забезпечується впровадженням системної методики, що поєднує аналіз тексту з інтерактивними та арт-техніками. Використання моделі «Колесо емоцій» Р. Плутчика дозволяє школярам відстежувати динаміку станів персонажів, розрізняти відтінки почуттів (від радості до гніву) та проектувати ці знання на власний емоційний досвід [3]. Складання «Словника емоцій» та ведення «Емоційного щоденника читача» сприяє вербалізації внутрішніх станів, які молодшим школярам часто важко означити самотійно через обмежений лексикон [1]. Такі прийоми, як «Емоційна карта

твору» або «Лінія емоцій», наочно демонструють зміну настрою героя протягом сюжету, вчать бачити причинно-наслідкові зв'язки між подіями та реакціями [2].

Розвитку емпатії сприяють рольові методики та театралізація, зокрема прийоми «Інтерв'ю з персонажем», «Актори» чи «Емоційний театр», де учні за допомогою міміки та жестів відтворюють внутрішній світ героїв. Завдання творчого характеру, такі як створення альтернативного фіналу («Може бути й інакше») чи написання листів героям, стимулюють рефлексію та вчать приймати відповідальні рішення [2; 5]. Використання арт-технік (малювання «емоційних монстрів», створення «живих картин») у поєднанні з читанням казок дозволяє гармонізувати емоційний стан дитини та трансформувати когнітивні знання про емоції у стійку компетентність особистості [5].

Таким чином, системна робота над художнім словом у початковій школі створює оптимальне підґрунтя для формування емоційно зрілої особистості, здатної до успішної самореалізації.

Список використаних джерел

1. Вашуленко О. В. Емоційно-ціннісний розвиток молодших школярів на уроках літературного читання. *VII Волошинські читання*. 2019. С. 277–283.
2. Вірста С., Жалко Т., Гончарук О. Формування емоційного інтелекту на уроках літературного читання в початковій школі. *Інноватика у вихованні*. 2022. № 15. С. 164–172. <https://doi.org/10.35619/iiu.v1i15.442>
3. Доброскок С. О. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти засобами мовно-літературної освіти. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. № 21. <https://doi.org/10.5281/zenodo.16785680>
4. Кравцова І. Вплив мистецтва дитячої літератури на формування емоційної культури молодших школярів в умовах війни. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2024. № 5(139). С. 18–27. <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2024.05/018-027>
5. Підгурська В., Голубовська І. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів освіти на уроках мовно-літературної освітньої галузі. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 72, т. 3. С. 269–275.
6. Розман І. І., Щербан Т. Д., Карташова Л. А. Вплив художнього тексту на розвиток емпатії: сприйняття інформації в умовах цифрового освітнього

середовища. *Педагогічна академія: наукові записки.* 2025. № 25.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.18209776>